

PROMENA NAČINA OBRAČUNA I STOPE ZATEZNE KAMATE¹

Nikola Nedeljković, Slađana Radunović
Univerzitet u Kragujevcu, Pravni fakultet

Rezime: Predmet analize su nova rešenja koja je propisao Zakon o zateznoj kamati, a odnose se na način obračuna i stopu zatezne kamate. Izvršeno je njihovo poređenje sa rešenjima koja je predviđao ranije važeći Zakon o visini stope zatezne kamate, ukazano je na sličnosti i razlike, prikazane su uporednopravne odredbe koje regulišu ovu materiju, a centralni deo rada odnosi se na uticaj promene načina obračuna i stope zatezne kamate na položaj dužnika novčane obaveze. Novo zakonsko rešenje je preuzeto iz prava Evropske Unije i svojstveno je stabilnoj privredi u kojoj oscilacije referentne kamatne stope nisu velike. U uslovima razvijenosti naše privrede naglo povećanje referentne kamatne stope može otežati položaj dužnika novčane obaveze, pa je propisana visina stope zatezne kamate neprihvatljiva i mora se umanjiti ili ograničiti.

Ključne reči: način obračuna, stopa zatezne kamate, referentna kamatna stopa, položaj dužnika novčane obaveze

1. Uvod

Klasične postavke na kojima se temelji obligaciono-pravni odnos između poverioca i dužnika zasnivaju se na pravilo da je poverilac ovlašćen da od dužnika zahteva ispunjenje obaveze, a dužnik je dužan da obavezu ispuni blagovremeno i u svemu kako glasi. Ukoliko dužnik ne ispuni novčanu ili nenovčanu obavezu ili zadocni sa njenim ispunjenjem, poverilac može zahtevati ispunjenje obaveze ili raskinuti ugovor prostom izjavom, ako raskid ugovora ne nastupa po samom zakonu, a u svakom slučaju ima pravo da od dužnika zahteva naknadu štete koju je usled toga pretrpeo. Nezavisno od toga da li je pretrpeo štetu zbog dužnikove docnje, poverilac novčane obaveze, osim

---

¹ Stručni rad. Primljeno u redakciju: 02.04.2013. Prihvaćeno za objavljivanje: 10.06.2013

glavnice, ima pravo da zahteva isplatu zatezne kamate. Opšta pravila koja uređuju institut zatezne kamate su propisana odredbama Zakona o obligacionim odnosima (u daljem tekstu: ZOO)², dok su način obračuna i visina stope zatezne kamate, regulisani odredbama Zakona o zateznoj kamati (u daljem tekstu: ZZK)³.

Najsvežijom ustavno-sudskom praksom Srbije inovirano je tretiranje predmetne problematike. Tako je, Odlukom Ustavnog suda⁴ utvrđeno ja odredba člana 3. stav 1. Zakona o visini stope zatezne kamate (u daljem tekstu: ZVSZK)⁵ u delu koji glasi "primenom komforne metode" nije u saglasnosti sa Ustavom. Osporenom odredbom bilo je predviđeno da se obračun duga uvećanog za zateznu kamatu vrši tako da se fiksna stopa od 0,5% množi iznosom glavnog duga uvećanog za kamatu po stopi koja se sastoji od mesečne stope rasta cena na malo i fiksne stope od 0,5 % mesečno.⁶ Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o visini stope zatezne kamate⁷ izmenjen je član 2. tačka 1. ZVSZK tako što je predviđeno da se stopa zatezne kamate formira na osnovu mesečne stope rasta potrošačkih cena umesto mesečne stope rasta cena na malo.

Obrazlažući svoju odluku Ustavni sud je citirao odredbe članova 277-279 ZOO kojima je regulisana zatezna kamata i naveo je da dužnik koji zadocni sa ispunjenjem novčane obaveze duguje, pored glavnice, i zateznu kamatu po stopi utvđenoj saveznim zakonom.⁸ Na osnovu načela odštete poverilac ima pravo na zateznu kamatu bez obzira na to da li je pretrpeo štetu zbog dužnikove docnje, a ako je šteta koju je poverilac pretrpeo zbog dužnikovog zadocnjenja veća od iznosa koji bi dobio na ime zatezne kamate, on ima pravo zahtevati razliku do potpune naknade štete.⁹ Na dospelu, a neisplaćenu ugovornu ili zateznu kamatu kao i na druga dospela povremena novčana

---

² Zakon o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ“, br.29/78,39/85,45/89,57/89 i „Službeni list SRJ“, broj 31/93)

³ Zakon o zateznoj kamati („Službeni glasnik RS“, broj 119/2012)

⁴ Odluka Ustavnog suda I UZ-82/2009 („Službeni glasnik RS“, broj 73/12)

⁵ Zakon o visini stope zatezne kamate („Službeni list SRJ“, broj 9/2001) je bio donet kao zakon Savezne Republike Jugoslavije, pa se na osnovu odredbe člana 64 stav 2 Ustavne povelje državne zajednice Srbija i Crna Gora, od dana stupanja na snagu Ustavne povelje primenjivao kao pozitivnopravni zakon Republike Srbije

⁶ Čl. 2. ZVSZK

⁷ Zakon o izmenama i dopunama zakona o visini stope zatezne kamate („Službeni glasnik RS, broj 31/11)

⁸ Čl. 277. ZOO

⁹ Čl. 278. ZOO

Promena načina obračuna i
stope zatezne kamate

davanja ne teče zatezna kamata, izuzev kad je to zakonom određeno¹⁰, pa Ustavni sud zaključuje da se kroz obračun zatezne kamate ne može konstituisati poveriočevo pravo na naknadu štete u iznosu većem od stvarne štete, jer bi se zatezna kamata pretvorila u novčanu kaznu znatno veću od visine stvarne štete.

Prema pravnom shvatanju Ustavnog suda ne postoji validan ustavni i zakonski osnov za uvođenje komforne metode za obračun zatezne kamate, jer je osporenim članom ZVSZK povređeno načelo zabrane anatocizma odnosno obračuna kamate na kamatu predviđeno članom 400. stav 1. i 3. ZOO čije unošenje u zakonski tekst je motivisano zaštitom dužnika koji je često stupajući u neki pravni odnos nošen određenom potrebom, spreman da prihvati i odredbe koje pri drugim okolnostima ne bi prihvatio¹¹ i prema kome je u materiji ugovornih kamata ništava odredba ugovora kojom se predviđa da će na kamatu, kada dospe za isplatu, početi teći kamata, ako ne bude isplaćena, ali ako dužnik ne plati dospelu kamatu, poverilac može u sporazumu sa njim, dodati tu kamatu glavnici, tako da se sada na uvećanu sumu glavnice plaća ugovorna kamata tako da se kamata na kamatu ne može unapred ugovoriti, ali naknadno po dospeću, stranke mogu zaključiti ugovor po kome će dužnik dugovati i taj iznos, s tim da se ovo ne odnosi na kreditno poslovanja banaka i drugih bankarskih organizacija. Primenom komforne metode isključena je primena pravnih načela predviđenih ZOO i to načelo monetarnog nominalizma, načelo limita kamate, zabrana zloupotrebe prava; pogažene su temeljne vrednosti zaštićene Ustavom i to princip vladavine prava, socijalne pravde i pravne sigurnosti.

Ustavni sud je način obračuna zatezne kamate proglasio neustavnim i iz razloga što je povređeno ustavno načelo jednakosti pravnog položaja subjekata na tržištu¹², jer se različitim metodama obračuna banke kao dužnici prema Narodnoj banci Srbije dovode u povoljniji položaj u odnosu na fizička i pravna lica koja se zadužuju kod istih banaka, s obzirom da se prilikom zaduživanja banaka kod Narodne banke Srbije vrši obračun kamate metodom prostog interesnog računa¹³, a prilikom zaduživanja fizičkih i pravnih lica po istom

---

¹⁰ Čl. 279. ZOO

¹¹ Komentar Zakona o obligacionim odnosima, redaktori: Perović, S. i Stojanović, D., Gornji Milanovac i Kragujevac, 1980. , knj. I, str. 953.

¹² Ustav Republike Srbije („Sl.glasnik RS“,98/2006),čl.84.st.1.

¹³ Odluka o načinu obračuna, naplate i plaćanja kamate Narodnoj banci Srbije („Službeni glasnik RS“,broj 63/04 i 29/05)

osnovu kod banaka obračun kamate se vrši komfornom metodom. (Odredba člana 3. stav 1. ZVSZK kojom je bila predviđena primena komforne metode prestala je da važi danom objavljivanja odluke Ustavnog suda u službenom glasniku RS 27. jula 2012.godine).

2. Donošenje Zakona o zateznoj kamati

Kao posledica odluke Ustavnog suda o neustavnosti primene komforne metode javila se potreba za zakonskim regulisanjem načina obračuna i visine stope zatezne kamate. Zakonodavac se umesto izmena i dopuna postojećeg ZVSZK odlučio za izradu teksta novog Zakona. Visina stope i način obračuna zatezne kamate koju plaća dužnik novčane obaveze¹⁴ koji zadocni sa ispunjenjem uređeni su Zakonom o zateznoj kamati (u daljem tekstu: ZZK), kao posebnim Zakonom.¹⁵ Zatezne kamate su zakonom određene naknade za korišćenje određenog iznosa (glavnice) tuđeg novca, a poverilac ima pravo na zateznu kamatu ako dužnik ne ispunji obavezu u roku određenom za ispunjenje i njegovo pravo postoji nezavisno od toga da li je pretrpeo štetu zbog dužnikovog zakašnjenja.¹⁶ Dužnik koji zadocni sa ispunjenjem novčane obaveze, na iznos duga koji glasi na *dinare* pored glavnice duuguje i zateznu kamatu po stopi koja se utvrđuje na godišnjem nivou u visini referentne kamatne stope Narodne banke Srbije uvećane za osam procentnih poena.¹⁷

Na iznos duga koji glasi na evre, dužnik novčane obaveze koji se nalazi u docnji će platiti zateznu kamatu koja se utvrđuje na godišnjem nivou u visini referentne kamatne stope Evropske Centralne banke na glavne operacije za refinansiranje uvećanu za osam procentnih poena.¹⁸ Stopa zatezne kamate, na iznos duga koji glasi na drugu stranu valutu, utvrđuje na na godišnjem nivou u visini osnovne/referentne kamatne stope koju propisuje ili primenjuje prilikom sprovođenja glavnih operacija centralna banka zemlje domicilne valute uvećana za osam procentnih poena.¹⁹

---

¹⁴Čl. 1. ZZK obuhvata sve dužnike novčanih obaveza, za razliku od Direktive EU 2011/7 koja se odnosi samo na dužnike u komercijalnim transakcijama

¹⁵ Materija zatezne kamate je uređena i opštim zakonom-Zakonom o obligacionim odnosima,čl.277.-279. čija je sadržina navedena u uvodnom delu izlaganja

¹⁶ Crnić, I., Zatezna i ugovorna kamata, Naša zakonitost, broj 9-10/88, str.1072.

¹⁷ Čl. 2. i 3. ZZK

¹⁸ Čl.4.st.1. ZZK

¹⁹ Čl.4.st.2. ZZK

Promena načina obračuna i
stope zatezne kamate

U slučaju da osnovna/referentna kamatna stopa nije utvrđena kao fiksna kamatna stopa, već je utvrđena u određenom rasponu između minimalne i maksimalne kamatne stope od strane domicilne centralne banke, stopa zatezne kamate se utvrđuje kao aritmetička sredina minimalne i maksimalne osnovne/referentne kamatne stope uvećana za osam procentnih poena.²⁰ Prilikom obračuna zatezne kamate predviđana je primena prostog interesnog računa od sto i dekurzivnog načina obračuna, bez pripisa obračunate zatezne kamate glavnici istekom obračunskog perioda.²¹ Kamata se obračunava za kalendarski broj dana perioda docnje u izmirivanju obaveza u odnosu na kalendarski broj dana u godini (365, odnosno 366 dana) prema formuli:

$$K=G \times p \times d / (100 \times Gd).^{22}$$

Ukupan iznos zatezne kamate predstavlja zbir obračunate kamate za svaki pojedinačni obračunski period, pod kojim se podrazumeva period od prvog dana docnje, odnosno promene iznosa duga i/ili promene stope zatezne kamate u periodu docnje za koji se vrši obračun, zaključno sa danom konačnog izmirenja glavnice odnosno duga.²³ Zatezna kamata obračunava se za sve dane u obračunskom periodu, a primenjuje se stopa zatezne kamate koja je važila u periodu za koji se vrši obračun.²⁴ Odredbe ZZK se ne primenjuju na dužničko-poverilačke odnose za koje su način obračuna i visina stope zatezne kamate utvrđeni drugim zakonom²⁵ kao što je slučaj sa dugom Republike Srbije na koji se plaća kamata u visini od dva procenta godišnje propisana Zakonom o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana.²⁶ Pozitivnopravna zakonska rešenja sadržana u ZZK se u odnosu na ranija rešenja iz ZVSZK razlikuju u tri značajne stvari. Prvo, umesto primenom komforne metode obračun stope zakonske kamate sada se vrši metodom prostog interesnog računa. Drugo, promenjena je visina stope zatezne kamate na iznos duga koji glasi na dinare tako da se umesto na *mesečnom nivou* u visini stope rasta cena na malo²⁷ odnosno mesečne stope rasta potrošačkih

---

²⁰ Čl. 4. st. 3. ZZK

²¹ Čl. 6. st. 1. ZZK

²² „K“ predstavlja iznos zatezne kamate, „G“-iznos duga, „p“-propisana godišnja stopa zatezne kamate, „d“-kalendarski broj dana docnje u obračunskom periodu, „Gd“-kalendarski broj dana u godini (365-prosta godina odnosno 366-prestupna godina)

²³ Čl. 6. st. 3. i 5. ZZK

²⁴ Čl. 6. st. 2. i 4. ZZK

²⁵ Čl. 8. ZZK

²⁶ Zakon o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana („Službeni list SRJ“, broj 59/98, 44/99, 30/2000, 53/2001)

²⁷ Čl. 2. ZVSZK

cena²⁸ uvećane za fiksnu stopu od 0,5 % sada utvrđuje na *godišnjem nivou* u visini referentne kamatne stope Narodne banke Srbije uvećane za osam procentnih poena. Treće, ZZK je regulisan način obračuna stope zatezne kamate na iznos duga koji glasi na evre ili neku drugu stranu valutu. To nije bio slučaj sa ZVSZK, zbog čega je ranija sudska praksa stvorila rešenje da se u slučaju docnje na obaveze koje glase u evrima plaća dinarska protivvrednost kamate koju priznaje Evropska Centralna banka, a na obaveze koje glase na druge strane valute dinarska protivvrednost domicilne kamate zemlje odgovarajuće strane valute.²⁹

Kada se radi o dugu koje glasi na evro, stav sudske prakse je bio da se za zateznu kamatu određuje kamatna stopa koju Evropska Centralna banka propisuje za evro iz razloga što ne postoji zemlja domicila nacionalne valute, već se radi o više zemalja koje imaju zajedničku valutu. Bila je prihvaćena kamatna stopa Centralne-zajedničke Banke zemalja Evropske unije koje su istovremeno i članice Evropske monetarne unije (EMU) u visini „ključne“ kamatne stope Evropske Centralne banke i to na glavne operacije refinansiranja (main refinancing operations-MRO)³⁰ na osnovu koje se pozitivnopravnim propisima utvrđuje stopa zatezne kamate, s tim što se uvećava za osam procentnih poena. Zakonskim regulisanjem zatezne kamate za obaveze koje glase na evro odnosno neku drugu stranu valutu prestala je potreba njenog definisanja, na način proistekao iz sudske prakse, kao „kamate koju priznaje Evropska Centralna banka“ odnosno „domicilne kamate“, već se ista ako obaveza glasi na evre treba definisati kao kamata po stopi propisanoj stavom 1. člana 2. ZZK, a za obaveze koje glase u nekoj drugoj stranoj valuti kao kamata po stopi propisanoj stavom 2. i 3. člana 2. ZZK.

3. Referentna kamatna stopa

Referentna kamatna stopa Narodne banke Srbije, na osnovu koje se vrši obračun zatezne kamate za dug koji glasi na dinare, propisana je Odlukom o

---

²⁸ Čl. 1. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o visini stope zatezne kamate

²⁹ Pravno shvatanje utvrđeno na zajedničkoj sednici odeljenja za privredne sporove i privredne prestupe Višeg privrednog suda u Beogradu od 09.07.1998.godine

³⁰ Kapor, P., „Zatezna i domicilna kamata za potraživanja u evrima“, Pravni informator, br.1/2010, str.50.

utvrđivanju Referentne kamatne stope Narodne banke Srbije.³¹ Pod referentnom kamatnom stopom Narodne banke Srbije se smatra kamatna stopa koju Narodna Banka Srbije primenjuje u sprovođenju glavnih operacija na otvorenom tržištu i ona ima ulogu signalizirajuće kamatne stope u sprovođenju monetarne politike.³² Visina referentne kamatne stope Narodne banke Srbije je u periodu od 2006.godine do danas varirala, imala je svoj najnižu vrednost u visini od osam procenata³³, a najvišu vrednost u visini od osamnaest procenata.³⁴ Odlukom o izmeni odluke o utvrđivanju referentne kamatne stope Narodne banke Srbije od 17. januara 2013. godine je propisano da visina referentne kamatne stope iznosi 11,50%.

Referentna kamatna stopa Evropske Centralne banke na glavne operacije za refinansiranje, na osnovu koje se vrši obračun zatezne kamate za dug koji glasi na evre, postoji od 01.januara 2002. godine kada je uveden evro kao zajednička valuta evrozone i njenu visinu utvrđuje Evropska Centralna banka. Najvišu vrednost u visini od 4,25% referentna kamatna stopa Evropske Centralne banke imala je u periodu od 9. jula 2008. godine do 14. oktobra 2008. godine, a najnižu u visini od 0,75% u periodu od 10. jula 2012. godine do danas.³⁵ Kako se stopa zakonske kamate, shodno ZZK sastoji od referentne kamatne stope Evropske Centralne banke na glavne operacije za refinansiranje uvećane za osam procentnih poena, to je sada važeća stopa zatezne kamate na iznos duga koji glasi na evre 8,75% na godišnjem nivou. Nakon donošenja Zakona o zateznoj kamati Narodna Banka Srbije je na svojoj internet prezentaciji www.nbs.rs u odeljku „stopa zatezne kamate“ započela prikazivanje osnovne/referentne kamatne stope Narodne banke Srbije, Evropske Centralne banke i ostalih centralnih banaka zemlje domicilne valute predviđene propisom kojim se utvrđuje vrsta deviza i efektivnog stranog novca koji se kupuje na deviznom tržištu i stope zatezne kamate obračunate na osnovu osnovne/referentne kamatne stope.³⁶

---

³¹ Odluka o utvrđivanju Referentne kamatne stope Narodne Banke Srbije, IO NBS od 05.avgusta 2010.godine

³² T. 2. i 3. Odluke o utvrđivanju Referentne kamatne stope Narodne banke Srbije

³³ Odluka o izmeni odluke o utvrđivanju Referentne kamatne stope Narodne Banke Srbije od 11.maja 2010. godine

³⁴ Odluka o izmeni odluke o utvrđivanju Referentne kamatne stope Narodne Banke Srbije od 01.septembra 2006. godine

³⁵ referentna kamatna stopa Evropske centralne banke (www.cekos.rs, januar 2013)

³⁶ Vidi čl. 7. ZZK

Na navedeni način, poverioci i dužnici novčanih obaveza i ostala zainteresovana lica su po prvi put u mogućnosti da na jednom mestu saznaju visinu stope zatezne kamate, bez obzira na koju valutu glasi obaveza.

4. Uporedna rešenja metode obračuna i stopa zatezne kamate

Sedamnaest država članica Evropske Unije koje su istovremeno članice evrozone („euroland“) imaju jedinstveni devizni kurs i referentnu kamatnu stopu koju utvrđuje Evropska Centralna Banka sa sedištem u Frankfurtu koja je odgovorna za monetarnu politiku u Evrozoni.³⁷

Direktiva 2000/35/EC Evropskog parlamenta i Saveta Evropske Unije o borbi protiv docnje u plaćanju u trgovinskim poslovima (u daljem tekstu: Direktiva 2000/35/EC), se odnosi na „komercijalne transakcije“³⁸, ne primenjuje se na odnose sa potrošačima, niti na potraživanja regulisana drugim zakonima kao što su menične i čekovne obaveze, naknade štete, premije osiguranja, ali se odnosi na ugovorne obaveze kada su strane ugovornice lica koja se bave „slobodnom profesijom“ kao što su advokati, umetnici i slično.³⁹ Direktivom 2000/35/EC je određeno da poverilac ima pravo na zateznu kamatu počev od trenutka dospelosti obaveze, a stopu zatezne kamate čini referentna kamatna stopa koju je primenjivala Evropska Centralna banka na glavne operacije refinansiranja objavljena pre prvog kalendarskog dana u datom polugodištu *uvećana za najmanje sedam procentnih poena*.⁴⁰ Direktivom 2000/35/EC nije predviđen način obračuna kamate.

---

³⁷ Kapor, P., nav.delo, str.49.-50.

³⁸ Komercijalne transakcije se odnose na plaćanja za isporučenu robu ili izvršene usluge i podrazumevaju promet između privrednih društava i između privrednih društava i javnih vlasti, na način da se pod privrednim društvima podrazumevaju sve organizacije koje na tržištu nastupaju kao samostalni subjekti uključujući preduzetnike, dok u javne vlasti spadaju subjekti javnog prava osnovani radi ostvarenja opštih interesa koji nemaju industrijski ili komercijalni interes i koji su finansirani u celini ili pretežno od strane države, regionalnih ili lokalnih vlasti.

³⁹ Cvetković, M., Evropska Direktiva o suzbijanju docnje u ispunjenju novčanih obaveza i mogućnost njene implementacije u naše pravo, Zbornik Pravnog Fakulteta u Nišu, broj LIII/2009, str. 239. - 240.

⁴⁰ Čl. 3. st. 1. t. d Directive 2000/35/EC of the European parliament and of the council of 29 June 2000 on combating late payment in commercial transactions, („Službeni list EU“, br.200 od 08.avgusta 2000.godine“)

Da bi otklonili nedostatke iz Direktive 2000/35/EC koji se prevashodno odnose na nepostojanje načina obračuna kamate, Evropski parlament i Savet su doneli Direktivu 2011/7/EU o borbi protiv docnje u plaćanju u trgovinskim poslovima (u daljem tekstu: Direktiva 2011/7/EU)⁴¹ kojom je propisano da zatezna kamata koju je dužnik obavezan da plati za kašnjenje prilikom izmirenja duga u „komercijalnim transakcijama“⁴² predstavlja referentnu kamatnu stopu koju određuje Evropska Centralna banka na glavne operacije za refinansiranje uvećana za najmanje osam procentnih poena, a izvan evrozone, u visini referentne kamatne stope nacionalne centralne banke uvećane za najmanje *osam* procentnih poena.⁴³ Obračun zatezne kamate vrši se na dnevnoj bazi, primenom prostog interesnog računa, a kamatna stopa za prvi semestar svake tekuće godine je ona koja važi 1. januara te godine, a za drugi semestar ona koja važi 1. jula te iste godine.⁴⁴

Direktiva 2011/7/EU iako doneta 16. februara 2011. godine i objavljena u Službenom listu 23. februara 2011. godine zamenjuje Direktivu 2000/35/EC počev od 16. marta 2013. godine, radi ostavljanja dovoljno vremena za usklađivanje zakonodavstva 27 država članica Evropske unije sa novom direktivom. ZZK je u delu koji se odnosi na visinu stope zatezne kamate gotovo u celosti preuzeo rešenja predviđena Direktivom 2011/7/EU, dok je navedena Direktiva bila i izvor pravnih pravila predviđenih u Zakonu o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama⁴⁵ koji uređuje rokove izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama.

Austrija kao zemlja članica Evropske unije i Evropske monetarne unije u Austrijsko građanskom zakoniku nije imala predviđen način obračuna zatezne kamate, već je u zakoniku bilo navedeno da kamatu određuju ugovorne strane. Prilagođavajući se Direktivi 2000/35/EC Austrija je u svoj zakonik unela odredbu da zakonsku kamatu predstavlja zbir referentne kamatne stope koju određuje Evropska Centralna banka na glavne operacije za refinansiranje uvećana za *osam* procentnih poena, a postupajući po

---

⁴¹ Directive 2011/7/EU of the European parliament and of the council of 16 February 2011 on combating late payment in commercial transactions („Službeni list EU“, br. 048 od 23.02.2011.godine)

⁴² Termin „komercijalna transakcija“ u Direktivi 2011/7/EU definisan je na isti način kao u Direktivi 2000/35/EC

⁴³ Čl. 2. st. 1. t. 6. i 7. Direktive 2011/7/EU

⁴⁴ Čl. 3. st. 2. t. a i b, čl. 4. st. 2. t. a i b Direktive 2011/7/EU

⁴⁵ Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama („Službeni glasnik RS“, broj 119/12)

direktivi 2011/7/EU, ova država je kroz izmene Austrijskog privrednog zakonika i Austrijskog građanskog zakonika propisala zateznu kamatu u slučaju naplate zbog kašnjenja u komercijalnim transakcijama kao zbir referentne kamatne stope koju određuje Evropska Centralna banka na glavne operacije za refinansiranje uvećana za *devet* procentnih poena, obračunata primenom prostog interesnog računa.⁴⁶

U Velikoj Britaniji dužnik koji kasni sa plaćanjem novčanih obaveza će na glavni dug platiti zateznu kamatu u visini referentne stope Centralne banke Engleske uvećanu za *osam* procentnih poena.⁴⁷

Ukoliko analiziramo zakonska rešenja država u regionu utvrdićemo da je Hrvatska Zakonom o obveznim odnosima⁴⁸ propisala zateznu kamatu koja se određuje za svako polugodište u visini eskontne stope Hrvatske Narodne banke koja je važila zadnjeg dana polugodišta uvećane za osam procentnih poena godišnje, u poslovnim odnosima između trgovaca i trgovaca i osoba javnog prava, odnosno u visini eskontne stope uvećane za pet procentnih poena u ostalim poslovnim odnosima.⁴⁹ Crna Gora je Zakonom o visini stope zatezne kamate⁵⁰ propisala da se stopa zatezne kamate utvrđuje polugodišnje, a obračunava godišnje u visini osnovne stope zatezne kamate koju određuje Evropska Centralna banka za glavne operacije refinansiranja uvećanu za sedam procentnih poena, primenom dekurzivnog prostog kamatnog računa na dospelu glavnici.

U Bosni i Hercegovini, na teritoriji Republike Srpske pitanje zatezne kamate uređeno je Zakonom o visini stope zatezne kamate koji propisuje da se stopa zatezne kamate sastoji od stope rasta potrošačkih cena za period za koji se računa zatezna kamata i fiksne stope od 0,05% dnevno, a obračun zatezne kamate se vrši tako da se fiksna stopa od 0,05% dnevno množi sa brojem dana zakašnjenja i tako utvrđena stopa množi sa iznosom glavnog duga uvećanog

---

⁴⁶ Krickl, R., Direktiva o zakasnelim naplatama: Austrijske pripreme (www.pwc.com, januar 2013)

⁴⁷ Ministarstvo pravde i državne uprave Republike Srbije, Obraloženje za donošenja Zakona o zateznoj kamati dato uz tekst radne verzije Zakona, str. 4. (www.mfp.gov.rs, januar 2013)

⁴⁸ Zakon o obveznim odnosima Republike Hrvatske, ("Nezavisne novine", broj 35/05, 41/08, 125/11)

⁴⁹ Čl. 29. st. 2. Zakona o obveznim odnosima Republike Hrvatske

⁵⁰ Zakon o visini stope zatezne kamate („Službeni list Crne Gore“, broj 83/09)

za kamatu po stopi potrošačkih cena.⁵¹ U Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, materija zatezne kamate je uređena Zakonom o visini stope zatezne kamate⁵² na način istovetan kao u Republici Srpskoj s tom razlikom da je umesto 0,05% predviđena fiksna stopa od 0,03% dnevno.

Na teritoriji Federacije BiH primenjuje se Zakon o visini stope zatezne kamate⁵³ kojim je propisano da dužnik u docnji osim glavnice plaća i zateznu kamatu na iznos duga do isplate, po stopi od 12% godišnje, dok se za period kraći od godinu dana primenjuje komforni metod obračuna zatezne kamate.

5. Uticaj promene načina obračuna i stope zatezne kamate na položaj dužnika novčane obaveze

Donošenjem Odluke Ustavnog suda o neustavnosti obračuna zatezne kamate primenom komforne metode i donošenjem ZZK, stopa zatezne kamate se obračunava primenom prostog interesnog računa poznatog pod imenom proporcionalna metoda.

Komforna kamatna stopa je stopa po kojoj se dobija isti iznos kamate bez obzira na to da li se kamata obračunava jedanput na kraju perioda otplate ili više puta u toku otplate, dok proporcionalna kamatna stopa podrazumeva stopu po kojoj se dobija različit iznos kamate u zavisnosti od toga da li se kamata obračunava jedanput na kraju perioda otplate ili više puta u toku otplate.⁵⁴ Ukoliko se kamata obračunava više puta u toku perioda otplate dobija se veći iznos ukupne kamate nego da je obračunata samo jednom na kraju perioda otplate. Kod proporcionalne metode glavnica na koju se obračunava kamata je uvek isti početni iznos, dok se kod komforne metode glavnica uvećava za kamatu i na uvećanu glavicu se obračunava kamata.⁵⁵

---

⁵¹ Čl. 3. i 4. Zakona o visini stope zatezne kamate (Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 19/01,52/06,103/08)

⁵² Zakon o visini stope zatezne kamate („Službeni glasnik Brčko Distrikta“, broj 2/02,25/08)

⁵³ Zakon o visini stope zatezne kamate („Službene novine FBiH“, broj 27/98,51/01)

⁵⁴ Milutinović, P., O neprimerenosti komforne metode za obračun zatezenu kamate, Pravo i privreda, 2006.godine, broj 1-4, str.45.

⁵⁵ ibid.

Dakle, promenom načina obračuna položaj dužnika novčane obaveze se poboljšao, jer je visina zatezne kamate obračunate na glavni dug prostim interesnim računom manja od visine obračunate komformnom metodom, bez obzira da li dug glasi na dinare, evre ili neku drugu stranu valutu. Međutim, odredbama propisanim ZZK menja se visina stope zatezne kamate, pa je otežan položaj dužnika, jer je predviđeno da dužnik, na iznos duga koji glasi na *dinare* pored glavnice duguje i zateznu kamatu po stopi koja predstavlja referentnu kamatnu stopu Narodne banke Srbije uvećanu za osam procentnih poena primenom proporcionalnog metoda obračuna kamate. Tako dobijene vrednosti su više od vrednosti dobijenih korišćenjem proporcionalnog metoda zasnovanog na stopi rasta potrošačkih cena uvećanoj za 0,5% koji se primenjivao nakon odluke Ustavnog suda kojoj bi najpribližnija bila stopa dobijena uvećanjem referentne kamatne stope Narodne banke Srbije za 2,5%.⁵⁶

Kamatna stopa koja se primenjivala pre odluke Ustavnog suda zasnovana na stopi rasta potrošačkih cena uvećanoj za 0,5% i obračunata komformnom metodom bi bila približna stopi koja se dobija uvećanjem referentne kamatne stope Narodne banke Srbije za 10%.⁵⁷ Stopa zatezne kamate na dug koji glasi na dinare obračunata po ZZK niža je od stope obračunate u skladu sa ZVSZK pre Odluke Ustavnog suda (primenom komforne metode), ali je viša od stope obračunate u skladu sa ZVSZK posle donošenja Odluke Ustavnog suda (primenom proporcionalne metode). Uticaj promene načina obračuna zatezne kamate na dug koji glasi na evre ili neku drugu stranu valutu je isti kao i na obaveze koje glase na dinare odnosno visina zatezne kamate nakon donošenja Odluke Ustavnog suda je niža nego u periodu pre donošenja odluke, pa je položaj dužnika povoljniji.

Međutim, drugačija je situacija sa promenom stope zatezne kamate. ZVSZK nije propisivao ni vrstu ni visinu kamate koju plaća dužnik u slučaju docnje sa isplatom duga koji glasi na evre ili neku drugu stranu valutu, ali se u praksi primenjivalo pravilo da na obaveze koje glase u evrima dužnik plaća dinarsku protivvrednost kamate koju priznaje Evropska Centralna banka (referentna kamatna stopa za glavne operacije refinansiranja), a na obaveze koje glase na druge strane valute dinarsku protivvrednost domicilne kamate zemlje odgovarajuće strane valute. Nakon Odluke Ustavnog suda, visina zatezne

---

⁵⁶ Ministarstvo pravde i državne uprave Republike Srbije, Obraloženje za donošenja Zakona o zateznoj kamati dato uz tekst radne verzije Zakona, str.5. (www.mfp.gov.rs, januar 2013)

⁵⁷ Ibid.

kamate na dug koji glasi na evre je smanjena zbog obračuna proporcionalnom metodom. Pozitivnopravnim propisima je stopa zatezne kamate koju će platiti dužnik na evre ili neku drugu stranu valutu povećana na godišnjem nivou za osam procenata, tako da ista sada predstavlja zbir Osnovne/Referentne kamatne stope i osam procentnih poena, a obračun zatezne kamate vrši se primenom prostog interesnog računa. Zatezna kamata na obaveze koje glase u evrima ili nekoj drugoj stranoj valuti propisana ZZK je veća i od kamate čija je visina bila određena sudskom praksom i obračunavana komfornom metodom i od kamate obračunavane nakon donošenja Odluke Ustavnog suda proporcionalnom metodom.

6. Pro et contra aktuelnih zakonskih rešenja

Način obračuna i stopa zatezne kamate, propisani ZZK, bez obzira da li dug glasi na dinare, evre ili neku drugu stranu valutu, su doneti u skladu sa Direktivom 2000/35/EC i Direktivom 2011/7/EU. Zadovoljena je potreba da se zakonom na odgovarajući način reguliše zatezna kamata kojoj je uloga da shodno principu reparacije obezbedi naknadu štete koju poverilac trpi u slučaju dužničke docnje odnosno da dovede poverioca u položaj u kome bi se nalazilo da je dužnik svoju obavezu ispunio blagovremeno. Ponovo je zakonski regulisan način obračuna i stopa zatezne kamate na dug koji glasi na evro ili neku drugu stranu valutu.⁵⁸ Namera zakonodavca je bila da rešenje sadržano u ZZK, osim zaštite prava poverioca na naknadu štete zbog docnje dužnika, treba da ohrabri dužnika da svoje obaveze ispunjava blagovremeno i u ugovorenim rokovima na koji način će izbeći padanje u dužničku docnju.⁵⁹

Shodno referentnoj kamatnoj stopi Narodne banke Srbije u visini od 11,50%, stopa zatezne kamate na dug koji glasi na dinare je niža od stope obračunate u skladu sa ZVSZK pre Odluke Ustavnog suda (primenom komforne metode) i ukoliko dođe do privrednog oporavka države, smanjenja inflacije, povećanja zaposlenosti, pa tim i do smanjenja referentne kamatne stope položaj dužnika novčane obaveze koja glasi na dinare će biti olakšan. Ukoliko dođe do suprotnih efekata i povećanja referentne kamatne stope Narodne banke Srbije, pozitivnopravno rešenje za obračun stope zatezne kamate će značajno

---

⁵⁸ Zakon o visini stope zatezne kamate („Službeni list SRJ“, broj 32/93, 24/94, 28/96), koji je prethodio ZVSZK, je na iznos potraživanja domaćih i stranih fizičkih i pravnih lica koja glase na plaćanje u stranoj valuti predviđao zateznu kamatu u visini od 6% obračunatu komfornom metodom

⁵⁹ Ibid.

Nikola Nedeljković, Slađana Radunović

otežati položaj dužnika. U odnosu na obaveze indeksirane u stranim valutama zakonodavac je odredio visoke stope zatezne kamate koje dovode dužnika u težak položaj.

Intencija Ustavnog suda, prilikom donošenja odluke o neustavnosti odredbe kojom je bio predviđen komforni metod obračuna zatezne kamate, je bila da se izbegne povreda ravnopravnosti pravnog statusa dužnika, koja je postojala zbog toga što je bio predviđen različit način obračuna za potraživanja koja banke imaju prema svojim klijentima –fizičkim i pravnim licima kada se primenjivala komforna metoda i u slučaju kada su banke bili klijenti Narodne banke Srbije kada se primenjivao prost interesni račun. Jasno je da su primenom prostog ineteresnog računa banke bile favorizovane i plaćale su manje kamate od kamata koje su plaćala fizička i pravna lica bankama primenom komforne metode.⁶⁰

Zanemario je zakonodavac da je raniji obračun kamate komfornom metodom bio nepravičan po dužnike-fizička i pravna lica, da je predstavljao ogromno opterećenje za njih, pa je trebao da propiše stopu koja bi bila jednaka ili malo viša stopi po kojoj su svoje obaveze pre donošenja odluke Ustavnog suda banke plaćale Narodnoj banci Srbije, a što bi po sadašnjem načinu obračuna zatezne kamate bilo jednako ili neznatno više od referentne kamatne stope Narodna banke Srbije uvećane za dva i po procenta.

Direktiva EU 2011/7/EU predviđa stopu zatezne kamate u visini Osnovne/Referentne kamatne stope uvećana za najmanje osam procentnih poena, a taj minimum je kroz zakonski tekst preuzeo naš zakonodavac, ali navedena direktiva doneta 23. februara 2011. godine ostavlja zemljama članicama rok duži od dve godine, odnosno do 16. marta 2013. godine da prilagode svoje propise direktivi, dok se ZZK počeo primenjivati osam dana od dana donošenja. Zemlje članice Evropske unije imaju razvijenu privredu, nisku inflaciju, predvidiv razvoj, visoku zaposlenost i imale su dosta vremena da se prilagode povećanju zatezne kamate, pa je argument koji govori protiv ZZK kratko vreme između donošenja i početka njegove primene imajući u vidu razvijenost naše privrede, visinu inflacije i stopu nezaposlenosti.

Umesto da ZZK predvidi umerenu visinu stope zatezne kamate⁶¹ koja bi po našem mišljenju predstavljala referentnu kamatnu stopu koju određuje

---

⁶⁰ Vidi Odluku Ustavnog suda I UZ-82/2009 („Službeni glasnik RS“, broj 73/12)

⁶¹ Presudom Međunarodnog suda pravde u Strazburu donetom u predmetu Adamović protiv Srbije dana 02. 10. 2012. godine (broj predstavke 41703/06) kao relevantna

Evropska Centralna banka na glavne operacije za refinansiranje odnosno osnovnu/referentnu kamatna stopa koju propisuje ili primenjuje prilikom sprovođenja glavnih operacija centralna banka zemlje domicilne valute uvećana za tri ili najviše pet procentnih poena, zakonodavac donošenjem aktuelnog zakonskog rešenja anulira Odluku Ustavnog suda i kroz primenu prostog interesnog računa stvara privid povoljnijeg položaja dužnika obaveza koje glase na evro ili neku drugu stranu valutu, a *de facto* povećava visinu stope zatezne kamate.

Republika Hrvatska koja počev od 01. jula 2013. godine treba da postane članica Evropske unije i Republika Crna Gora koje po svim pokazateljima imaju razvijeniju ekonomiju od naše, su predvidele nižu stopu zatezne kamate od stope predviđene ZZK, tako da je zakonodavac trebao da odstupi od visine stope zatezne kamate naložene Direktivom 2011/7/EU državama članicama Evropske Unije.

Zaključak

ZZK je zakonski uređen način obračuna i stopa zatezne kamate na dug koji glasi na dinare, evre ili drugu stranu valutu, pa dužnik novčane obaveze može unapred znati koliko će iznositi njegova obaveza po osnovu plaćanja kamate ukoliko zadocni sa plaćanjem glavnog duga.

Odredbe ZZK koje su zamenile odredbe ZVSZK predviđaju primenu proporcionalnog umesto komfornog metoda obračuna kamate i utvrđivanje stope zatezne kamate na osnovu referentne/osnovne kamatne stope uvećane za osam procentnih poena, što je uticalo na promenu visine zatezne kamate i na promenu položaja dužnika. Obračun zatezne kamate prostim interesnim računom predstavlja pozitivnu promenu, ali je propisana stopa zatezne kamate neprihvatljiva. Stopa zatezne kamate na dug koji glasi na dinare obračunata po ZZK niža je od stope obračunate u skladu sa ZVSZK pre Odluke Ustavnog suda (primenom komforne metode), ali je viša od stope obračunate u skladu sa ZVSZK posle donošenja Odluke Ustavnog suda (primenom proporcionalne metode). Zatezna kamata na obaveze koje glase u evrima propisana ZZK je veća i od kamate čija je visina bila određena sudskom praksom i obračunavana komfornom metodom i od kamate

---

stopa zatezne kamate je primenjena stopa na nivou najniže kamatne stope Evropske Centralne banke uvećana za tri procentna poena

Nikola Nedeljković, Slađana Radunović

obračunavane nakon donošenja Odluke Ustavnog suda proporcionalnom metodom.

Referentna kamatna stopa Narodne banke Srbije iznosi 11,50%, pa stopa zatezne kamate na dug koji glasi na dinare trenutno iznosi 19,50%. Kako je kamatna stopa koja se primjenjivala pre odluke Ustavnog suda zasnovana na stopi rasta potrošačkih cena uvećanoj za 0,5% i obračunata komfornom metodom približna stopi koja se dobija uvećanjem referentne kamatne stope Narodne banke Srbije za 10% što iznosi 21,50%, to znači da je svaka referentna kamatna stopa Narodne banke Srbije viša od 13,50% nepovoljnija za dužnika nego kamata koja je bila obračunavana na osnovu ZVSZK.

Da bi se položaj dužnika doveo na nivo na kome se nalazio pre donošenja Odluke Ustavnog suda, mišljenja smo da stopu zatezne kamate treba ograničiti na način da u slučaju da referentna kamatna stopa prelazi maksimum od 13,50%, stopu zatezne kamate treba obračunavati kao zbir maksimuma i osam procentnih poena. Predlažemo da se stopa zatezne kamate za dug koji glasi na evre ili neku drugu stranu valutu zakonski uredi kao osnovna/referentna kamatna stopa uvećana za tri ili najviše pet procentnih poena, da bi se vremenom u slučaju privrednog razvoja naše države i uz smanjenje inflacije mogla povećati do visine koju je propisao ZZK.

Radi prilagođavanja dužnika na njegov drugačiji položaj izazvan promenom načina obračuna i stope zatezne kamate potrebno je odložiti primenu ZZK za najmanje godinu dana. Kako zatezna kamata ne bi poprimila osobine naknade štete, mišljenja smo da treba ustanoviti distinkciju stope zatezne kamate na stopu koja važi za komercijalne odnose između privrednih društava i između privrednih društava i javnih vlasti u kojima bi osnovna/referentna kamatna stopa bila uvećana za osam procentnih poena i na stopu između ostalih lica u kojima bi bila uvećana za pet procentnih poena.

Reference:

1. Krickl, R., Direktiva o zakasnelim naplatama: Austrijske pripreme (www.pwc.com, januar 2013)
2. Kapor, P., "Zatezna i domicilna kamata za potraživanja u evrima", Pravni informator, br.1/2010
3. Milutinović, P., O neprimerenosti komforne metode za obračun zatezne kamate, Pravo i privreda, 2006.godine, broj 1-4

4. Cvetković, M., Evropska Direktiva o suzbijanju docnje u ispunjenju novčanih obaveza i mogućnost njene implementacije u naše pravo, Zbornik Pravnog Fakulteta u Nišu, broj LIII/2009
5. Crnić, I., Zatezna i ugovorna kamata, Naša zakonitost, broj 9-10/88
6. Komentar Zakona o obligacionim odnosima, redaktori: Perović, S. i Stojanović, D. , Gornji Milanovac i Kragujevac, 1980. ,knj. I

CHANGING THE METHOD OF CALCULATION AND DEFAULT INTEREST RATE

Nikola Nedeljković, Slađana Radunović
Universitz of Kragujevac, School of Law

Abstract. The subject of analysis is new solutions enacted by the Law on default interest, and they refer to the method of calculating and to the rate of default interest. Their comparison with the solutions provided by the previous Law on the level of the default interest rate was performed, and their similarities and differences are pointed out, and the comparative terms that govern this matter are shown, while the central part of the paper focuses on the impact of changes in the method of calculating and default interest rate on the position of debtors of financial obligations. New legal solution is taken from the European Union Law and it is distinctive for the stable economy in which the reference rate fluctuations are not large. In terms of development of our economy, rapidly increase of reference rate may worsen the position of debtors of financial obligations, so that the prescribed level of the default interest rate is unacceptable and must be reduced or restricted.

Keywords: method of calculating, default interest rate, reference rate, the position of the debtors of financial obligations